

C/2024/2106

26.3.2024

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Gemensamt meddelande till Europaparlamentet och rådet "Nya perspektiv på kopplingen mellan klimat och säkerhet: Hantering av klimatförändringarnas och miljöförstörelsens inverkan på fred, säkerhet och försvar"

(JOIN(2023) 0019 final)

(C/2024/2106)

Föredragande: **Ozlem YILDIRIM**

Remiss	Europeiska kommissionen, 18.8.2023
Rättslig grund	Artikel 304 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
Ansvarig sektion	Sektionen för yttre förbindelser
Antagande av sektionen	21.12.2023
Antagande vid plenarsessionen	17.1.2024
Plenarsession nr	584
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	162/3/0

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) anser att klimatförändringarnas och miljöförstörelsens inverkan innebär en ökad risk för och ett ökat hot mot freden och den europeiska och internationella säkerheten. De skenande klimatförändringarna leder till en ökning av extrema klimathändelser i kombination med många olika former av miljöförstöring. Denna dynamik vävs samman med sårbarheter inom jordbruket, vattenförsörjningen och infrastrukturen, vilka påverkar många länders befolkningar och riskerar att bli drivkrafter för social, ekonomisk, institutionell och politisk destabilisering.

1.2 EESK kan inte annat än stödja kommissionens avsikt att ta hänsyn till problematiken kring klimat och säkerhet. Det bör dock påpekas att kommissionen har svårt att ringa in de geografiska, politiska och militära parametrarna för detta i det dokument som man har lagt fram. Vi anser att det är bråttom att investera i att bygga upp motståndskraftig beredskap, bland annat genom att förbereda europeiska beslutsprocesser inför dessa typer av framtida spänningar.

1.3 EU-institutionerna bör överväga att i unionens politik beakta de snabbt föränderliga biofysiska realiteterna (som människors liv och välbefinnande är beroende av) och den politiska sammanhållningen (både mellan medlemsstaterna och med EU:s grannländer och partner).

1.4 EESK påminner om det europeiska projektets grundläggande uppdrag, nämligen att främja och bevara freden, och upprepar att detta är av yttersta vikt. För att lyckas med detta måste Europa intensifiera sina fredsbyggande insatser. Detta fredsfrämjande arbete är oupplösligt förbundet med bevarandet och främjandet av grundläggande rättigheter och av demokratin. Genom att beakta kopplingen mellan klimat och säkerhet strävar man efter att bevara dessa rättigheter, eftersom syftet med denna ansats är att upprätthålla och främja de grundläggande rättigheterna mot bakgrund av de utmaningar som osäkerheten kring klimatförändringarna ger upphov till för såväl individer som samhällen.

1.5 EESK vill att kopplingen mellan klimat och säkerhet beaktas starkare genom att det skapas proaktiva gränssnitt mellan de institutioner som ansvarar för yttre förbindelser, den inre sammanhållningen i unionen och medlemsstaternas säkerhets- och försvarstjänster, och genom att det inrättas en permanent dialog med forskarsamhället. Denna dialog ska särskilt syfta till att göra det möjligt för EU att anpassa sin politik i takt med att klimat- och miljösituationen försämras.

1.6 I dessa förstärkningar bör man integrera bidrag från forskning och innovation om resiliens, vilket gör det möjligt att förbättra både framsynhet och effektivitet i EU:s åtgärder.

2. Sammanfattning av kommissionens förslag

2.1 I sitt meddelande om EU:s svar på "klimatförändringarnas och miljöförstörelsens inverkan på fred, säkerhet och försvar" framhåller kommissionen bland annat de risker och hot som klimatförändringarnas inverkan medför och kommer att medföra för livsmedelstryggheten, hälsan och den demografiska utvecklingen. Enligt kommissionen kommer detta att medföra risker för den sociala sammanhållningen, särskilt i stadsområden. Samtidigt kommer allt snabbare stigande havsnivåer och regionala omvälvningar, särskilt i Arktis, att få allvarliga konsekvenser för alla medlemsstater.

2.2 Denna situation, som förvärras av kriget i Ukraina, ökar dessutom konkurrensen om de resurser och den teknik som behövs för den gröna omställningen och energiomställningen. Det finns därför ett akut behov av samordnade insatser om anpassning till klimatförändringarna och genomförandet av den nya gröna given, samtidigt som EU och medlemsstaterna förbereder sig för de många risker för störningar som orsakas av de risker och kriser som uppstår till följd av kopplingen mellan klimat och säkerhet.

2.3 Som svar på dessa utmaningar föreslås det i dokumentet att EU bör inkludera insamling av klimat- och miljödata i systemet för tidig varning och konfliktanalys, och koppla samman EU:s nätverk och plattformar för konfliktanalys. Klimat- och säkerhetsstrategin bör dessutom operativt integreras i EU:s yttre åtgärder, närmare bestämt i Sahel, på Afrikas horn eller i små östater⁽¹⁾. Europa bör också öka sina investeringar i programmen för utveckling, internationellt samarbete, fredsbevarande eller fredsbyggande insatser samt humanitärt bistånd genom att på ett mer uttryckligt sätt integrera både klimat- och försvarsfrågor.

2.4 I dokumentet föreslås det också att man ska påskynda anpassningen av försvarsinfrastrukturer och försvarsindustrier som är exponerade för klimatförändringar i medlemsstaterna, liksom att de olika initiativ som rör energi och den cirkulära ekonomin som försvarsfrågor ska kopplas samman inom ramen för Europeiska försvarsbyråns ansvarsområde, samtidigt som man utvecklar ett permanent utbyte med medlemsstaterna i dessa frågor.

2.5 Slutligen bör samverkans effekter skapas mellan de olika initiativen om bevarande av naturliga miljöer, om energiomställningen och om kritiska resurser och råvaror för att uppnå EU:s mål i kampen mot klimatförändringarna.

3. Allmänna kommentarer

3.1 Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) anser att klimatförändringarnas och miljöförstörelsens inverkan innebär en ökad risk för och ett ökat hot mot freden och den europeiska och internationella säkerheten. Från global till lokal nivå leder de skenande klimatförändringarna till en ökning av extrema klimathändelser i kombination med många olika former av miljöförstöring, däribland krisen för den biologiska mångfalden, markkrisen, krisen för vattnets kretslopp, resursbrist och omfattande föroreningar från kemiska eller plastbaserade insatsvaror. Denna dynamik vävs samman med sårbarheter inom jordbruket, vattenförsörjningen och infrastrukturen, vilka påverkar många länders befolkningar och riskerar att bli drivkrafter för social, ekonomisk, institutionell och politisk destabilisering. Detta leder till en ökad osäker livsmedelsförsörjning, och de nya hälsorisker som detta ger upphov till ger anledning till stor oro⁽²⁾.

3.2 Det är viktigt att förstå de komplexa förbindelserna inom kopplingen mellan klimat och säkerhet i termer av risker och kriser som kan uppstå i alla länder runt om i världen.

Klimatförändringar och miljöförstörelseprocesser är globala processer. Dynamiken och försämringen hos dem pågår därför oupphörligt på global nivå, vilket ifrågasätter möjligheten att hantera kopplingen mellan klimat och säkerhet uteslutande utanför det egna territoriet.

3.3 EESK påminner om det europeiska projektets grundläggande uppdrag, nämligen att främja och bevara freden, och uppger att detta är av yttersta vikt. För att lyckas med detta måste EU utöka sina fredsbyggande insatser, inte bara runt om i världen utan även inom Europa⁽³⁾. En naturlig följd av att man beaktar kopplingen mellan klimat och säkerhet är att man utvecklar EU:s politik och fördelningen av de medel som krävs för att bevara och främja freden. Detta blir än viktigare i takt med att de geopolitiska spänningarna ökar.

⁽¹⁾ Jean-Michel Valantin, "Géopolitique d'une planète déréglée", Paris, Le Seuil, 2017, nyutgåva 2022.

⁽²⁾ T. Sweijts, M. de Haan, H. van Manen, "Unpacking the Climate security Nexus – Seven pathologies linking climate change to violent conflicts", The Hague Centre for Strategic Studies, mars 2022.

⁽³⁾ EUT C 228, 5.7.2019, s. 31.

3.4 Detta fredsfrämjande arbete är oupplösligt förbundet med bevarandet och främjandet av grundläggande rättigheter och av demokratin. Genom att beakta kopplingen mellan klimat och säkerhet strävar man efter att bevara dessa rättigheter (närmare bestämt rätten till liv, säkerhet, integritet och frihet samt andra rättigheter som härrör från dessa), eftersom syftet med denna ansats är att upprätthålla och främja de grundläggande rättigheterna mot bakgrund av de utmaningar som osäkerheten kring klimatförändringarna ger upphov till för såväl individer som samhällen.

3.5 I dessa förstärkningar bör man integrera bidrag från forskning och innovation om resiliens, vilket gör det möjligt att förbättra både framsynhet och effektivitet i EU:s åtgärder och EU:s legitimitet gentemot andra stater, samhällen och befolkningar. EU:s legitimitet kommer att stärkas ytterligare eftersom de åtgärder som vidtas kommer att stärka livsmedelstryggheten, som omedelbart hotas av de skenande klimatförändringarna.

3.6 Mot bakgrund av dessa nya cirklar av planetära återverkningar bör EU-institutionerna överväga att i unionens politik och i sina yttre förbindelser med såväl regionala partnerorganisationer som internationella organisationer beakta de snabbt föränderliga biofysiska realiteterna (som människors liv och välbefinnande är beroende av) och den politiska sammanhållningen (både mellan medlemsstaterna och med EU:s partner).

3.7 Det leder till att nya prioriteringar fastställs, särskilt när det gäller solidaritet på området civil säkerhet. Unionens civilskyddsmekanism har inte längre tillräcklig förmåga eller räckvidd för att kunna hantera katastrofer med koppling till klimatförändringarna och de många olika risker beträffande förebyggande, beredskap, varning, planering och operativ kapacitet som inträffar inom och utanför unionens territorium⁽⁴⁾. EESK anser att EU:s insatser efter en katastrof vid händelser utanför dess territorium måste kartläggas och utvecklas ytterligare. Det är av yttersta vikt att det operativa samarbetet utvecklas genom harmoniserad utbildning, kompatibilitet mellan material och utrustning samt en tydlig och effektiv befälsordning. Utöver dess väletablerade verksamhet när det gäller naturkatastrofer kommer mekanismen säkerligen att framöver behöva hantera andra risker såsom pandemier, bistånd till människor i krigsområden, stora industriella risker, omfattande havsföroreningar och konsekvenserna av it-angrepp på el- eller dricksvattennät samt på alla typer av samhällsviktig infrastruktur.

3.8 EESK anser att det är bråttom att investera i uppbyggnaden av motståndskraftig beredskap, bland annat genom att förbereda europeiska beslutsprocesser inför dessa typer av framtida spänningar. EESK vill därför att kopplingen mellan klimat och säkerhet beaktas starkare genom att det skapas proaktiva gränssnitt mellan de institutioner som ansvarar för yttre förbindelser, den inre sammanhållningen i unionen och medlemsstaternas säkerhets- och försvarstjänster, och genom att det inrättas en permanent dialog med forskarsamhället och civilsamhällesorganisationer. Denna dialog ska särskilt syfta till att göra det möjligt för EU att anpassa sin politik, framför allt i förhållande till vetenskapliga framsteg, i takt med att klimat- och miljösituationen försämras.

4. Särskilda kommentarer

Säkerhet och förebyggande åtgärder

4.1 EESK kan inte annat än stödja kommissionens avsikt att ta hänsyn till problematiken kring klimat och säkerhet. Det bör dock påpekas att kommissionen har svårt att ringa in de geografiska, politiska och militära parametrarna för detta i det dokument som man har lagt fram.

4.2 Det framlagda dokumentet tycks i sin helhet vara präglad av en epistemologisk motsägelse. Visserligen framstår klimat- och säkerhetsproblematiken som fundamental, men man tar inte fasta på att utvecklingen pågår och att situationen snabbt och oavbrutet försämras, vilket dessutom kan orsaka allvarliga spänningar mellan medlemsstaterna. Förmodligen kommer den ständiga samverkan av allt fler extrema klimathändelser, störningar i sötvattnets kretslopp, krisen för den biologiska mångfalden och havsnivåer som stiger allt snabbare, i kombination med geopolitiska hot, inbegripet till följd av kriget i Ukraina, att leda till nya typer av spänningar inom varje medlemsstat och mellan medlemsstaterna⁽⁵⁾ samt på det internationella planet.

⁽⁴⁾ EUT C 290, 29.7.2022, s. 30.

⁽⁵⁾ D. Wallace-Wells, *The Uninhabitable Earth*, Garnier Flammarion, Paris, 2021.

4.3 Inför dessa utmaningar kan Europa dra nytta av sina stora styrkor i form av forsknings- och prognoscentrum som kan bidra till både de europeiska organens och medlemsstaternas överläggningar. Genom att utveckla en metod för kartläggning av nio "planetära gränser" ger exempelvis Stockholm Resilience Centre regelbunden diagnostik över planetens tillstånd, vilken kan användas för att fastställa utmaningarna i politiken för klimatsäkerhet. Det gäller även många forskare och laboratorier som är medlemmar i eller samarbetar inom ramen för IPCC.

4.4 Eftersom klimatförändringarna och miljöförstörelsen ständigt förvärras måste dessutom såväl Europeiska miljöbyrån som europeiska forskningscentrum och forskningsnätverk snabbt och proaktivt integreras i de europeiska organens beslutsfattande, i syfte att informera och ge klarhet i beslutsfattandet.

Internationellt samarbete

4.5 Eftersom klimat- och säkerhetsfrågor är globala utmaningar bör de beaktas ur ett helhetsperspektiv, inte minst i samband med forskning, för att sedan delas upp och åtgärdas på olika nivåer. Det internationella samarbetet måste således stärkas och en robust multilateral ram är en oumbärlig hävstång för att effektivt ta itu med kopplingen, inte minst partnerskapet mellan EU och FN, som måste fördjupas.

4.6 Även om EESK instämmer med målen tycks det oss nödvändigt att påpeka att klimat- och säkerhetsutmaningar inte är begränsade till EU:s yttre förbindelser, utan pågår både inom och utanför det europeiska territoriet. Vilka resurser i form av finansiella, logistiska, militära, säkerhetsrelaterade, humanitära, hälsorelaterade, vetenskapliga, tekniska och industriella och jordbruksrelaterade insatser som kan mobiliseras är dock till stor del beroende av medlemsstaternas verkliga kapacitet.

4.7 Det förefaller därför viktigt att frågan om kopplingen mellan klimat och säkerhet blir föremål för en särskild, ständig dialog mellan kommissionen och medlemsstaterna, inte minst med tanke på att hoten, och i synnerhet säkerhetshot och militära hot, endast kan hanteras av de berörda ministerierna i varje medlemsstat. Slutligen är utmaningarna kring samordning och utveckling av gemensamma strategier och mål framför allt en strategisk fråga. Medlemsstaterna bör föregripa en ondskefull användning av miljön och klimatförändringarna som ett krigsvapen genom att förbereda sig för en sådan strategisk utveckling. En verklig samordning av de olika europeiska nivåerna och tjänsterna är därför av grundläggande betydelse och kan utgöra en möjlighet till bättre samarbete.

4.8 I vissa särskilt känsliga regioner, såsom Afrika, Karibien och Stilla-havsområdet, pågår det dessutom redan väpnade konflikter på grund av spänningsfältet mellan klimat och säkerhet, vilket äventyrar dessa regioners ekonomiska utveckling. Dessa konflikter påskyndar även försämringen av miljöförhållandena och minskar tillgången till naturresurser, såsom vatten. Ett starkare strategiskt partnerskap med vissa regioner är därför avgörande när man beaktar kopplingen mellan klimat och säkerhet.

4.9 Mot denna bakgrund måste EU stärka sin kapacitet när det gäller säkerhet, humanitärt bistånd och internationellt samarbete. I dessa förstärkningar bör man integrera bidrag från forskning och innovation om resiliens, vilket gör det möjligt att förbättra både framsynhet och effektivitet i EU:s åtgärder och EU:s legitimitet gentemot andra stater, samhällen och befolkningar. EU:s legitimitet kommer att stärkas ytterligare eftersom de åtgärder som vidtas kommer att stärka livsmedelstryggheten, som omedelbart hotas av de skenande klimatförändringarna.

4.10 Livsmedelsdimensionen är särskilt viktig inom kopplingen mellan klimat och säkerhet, eftersom den allvarligt undergräver sammanhållningen i samhället. Med tanke på den stora komplexiteten i kopplingen mellan klimat och säkerhet och länken mellan datainsamling, analys, framsyn och politik, är det dock nödvändigt att stärka framsynskapaciteten genom att koppla den till tidig varning.

Denna förstärkning av kapaciteterna för framsyn och tidig varning kommer att stärka anpassningen till klimatförändringarna på europeisk och lokal nivå. På den sistnämnda nivån kommer framför allt de lokala och regionala myndigheterna att kunna inkludera dem i sina stadsplaner och planer för fysisk planering för att mildra inverkan på vattnets kretslopp och förhindra de risker som är förknippade med detta.

4.11 EESK påminner också om det brådskande behovet av ett effektivt genomförande av EU:s gröna giv, Parisavtalet och målen för hållbar utveckling, som måste förbli en prioritering för EU för att minimera de negativa effekterna av kopplingen mellan klimat och säkerhet. Försvarsmakterna liksom den militärindustriella sektorn, som fortfarande ger upphov till stora mängder växthusgaser, måste också engagera sig i insatser för att begränsa och anpassa sig till klimatförändringarna.

4.12 Migrationsfrågan är symbolisk för denna komplexitet. EU påverkas särskilt av migrationsströmmarna från Sahel, Mellanöstern och Centralasien. Dessa migrationsströmmar uppstår till följd av en mängd mycket komplexa sociala, politiska, geopolitiska, militära och miljömässiga faktorer, vars betydelse växlar beroende på område och över tid. Klimatförändringarna håller också snabbt på att förvärra alla dessa situationer, liksom migrationsströmmarna. Det är därför viktigt att en politik som tar hänsyn till kopplingen mellan klimat och säkerhet fullt ut integrerar etiska frågor kring respekten för människans värdighet och unionens värden, och att denna politik blir föremål för en bred och effektiv samordning mellan de berörda institutionerna och aktörerna ⁽⁶⁾.

Social sammanhållning, integration och integrering av det civila samhället

4.13 Att beakta denna koppling skulle vara ett tillfälle att i ännu högre grad integrera det civila samhället, med dess samlade erfarenheter, till stöd för en mängd utbyten av erfarenheter och nedifrån och upp-initiativ, vilket skulle bidra till att fördjupa den europeiska sammanhållningen i alla dess dimensioner. Den sociala dialogen och parterna i denna måste därför integreras i klimat- och säkerhetsfrågor.

4.14 Som EESK redan har påpekat vid flera tillfällen förvärrar klimatförändringarna de befintliga sociala klyftorna. Genom att begränsa klimatförändringarnas inverkan bör man också kunna motverka fördjupade sociala och samhälleliga klyftor. För att uppnå klimaträttvisa, något som är oupplösligt förbundet med kopplingen mellan klimat och säkerhet, måste man således sträva efter att minska dessa klyftor och fattigdomen.

4.15 Kvinnor drabbas särskilt hårt av klimatförändringarnas inverkan eftersom deras arbete hjälper till att mildra de sociala konsekvenserna i de fattigaste regionerna. Särskilt kvinnor med funktionsnedsättning betalar ett högt pris. Att ta hänsyn till denna brist på jämställdhet i förbindelse med kopplingen mellan klimat och säkerhet rekommenderas därför särskilt av EESK för att förhindra att hela samhällsgrupper utestängs och inte längre har tillgång till värdiga, anständiga och trygga levnadsvillkor.

4.16 Dessutom är den generationsöverskridande inverkan viktig. Två samhällsgrupper måste därför särskilt beaktas: den unga och den allra äldsta befolkningen (med särskild tonvikt vid barns sårbarhet vid extrema klimathändelser).

Bryssel den 17 januari 2024.

Oliver RÖPKE

Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande

⁽⁶⁾ H. Welzer, *Climate Wars: What people will be killed for in the 21st Century*, Gallimard, Paris, 2009.